

jesuiittojen aluejohtajana toiminut Bergoglio ei syytöksen mukaan suojellut kahta köyhien parissa asunutta jesuiittapappia. Bergoglio kiistää syytöksen ja antaa teoksessa tapahtuneesta hyvin seikkaperäisen selvityksen. Sanojensa mukaan hän oli aluejohtajana varoittanut pappeja ja kehottanut heitä muuttamaan jesuiittojen taloon. Pappien pidätyksen jälkeen hän pyrki selvittämään heidän olinpaikkansa ja painostamaan viranomaisia heidän vapauttamisekseen. Väite, että Bergoglio olisi erottanut toisen papeista jesuiitoista, on jo sikäli perätön, ettei erottaminen kuulu aluejohtajan toimivaltaan.

Jos kirjan perusteella kardinaali Bergoglion teologiaa pitäisi luonnehtia yhdellä sanalla, tuo sana voisi olla dialogi. Bergoglio haastaa yhteiskunnan valtaapitäviä dialogiin köyhien kanssa, yhteiskunnan eri ryhmiä dialogiin keskenään, kirkkoa yhteiskunnan kanssa, pappeja seurakuntalaisten ja ennen kaikkea köyhien kanssa. Dialogi on kuulemista ja muutokseen suostumista. Myös rukous on Bergogliolle dialogia, jossa rukoilija tulee tietoiseksi siitä, että Jumala katselee häntä. Kardinaali kertoo, miten hän tabernaakkelin edessä rukoillessaan saattaa joskus nukahtaa. Ei hätää. Hän antaa Jumalan katsella ja suostuu tämän kannateltavaksi.

Kardinaali Jorge Bergoglio tarjoaa keskustelussa kiinnostavia välähdyksiä sekä argentiinalaiseen todellisuuteen että jesuiittojen spiritualiteettiin ja pedagogiikkaan. Keskusteluissa kardinaali paljastuu sielunhoitajaksi, jonka todelliseen kohtaamiseen liittyvistä ajatuksista moni seurakuntapappikin hyötyisi. Matkan varrella on kiinnostavaa nähdä, säilyttääkö paavi Franciscus kardinaaliaikansa yhteiskuntakritiikin.

SAKU TOIVIAINEN

SVEN-ERIK BRODD & GUNNAR WEMAN

Kyrka i olika meningar: Kortklipta texter med ecklesiologiska kommentarer. Skellefteå: Artos Norma bokförlag 2012. 532 s.

Upsalan yliopiston kirkkotieteen professori Sven-Erik Brodd ja Ruotsin kirkon arkkipiispa emeritus Gunnar Weman ovat kirjoittaneet teoksen, jossa he osoittavat, kuinka kaikkea kirkossa tapahtuvaa tai kirkkoon liittyvää voidaan tarkastella ekklesiologisesta näkökulmasta. Kirjoittajat ovat koonneet viiden pääotsikon alle yhteensä 50 tekstiä, jotka ovat katkelmia muun muassa romaaneista, runoista, saarnoista, hautauspuheista, pääkirjoituksista, artikkeleista ja tutkimuksista. Johdantoluku avaa teoksen perusidean. Jokaisen tekstin edellä kirjoittaja esitellään lyhyesti. Sitten seuraa sivun tai parin mittainen teksti, jota Brodd ja Weman kommentoivat ekklesiologisesta näkökulmasta. He käyttävät analyysissään laajasti tutkimuskirjallisuutta. Näin teos tarjoaa samalla ajankohtaisen katsauksen Ruotsissa käytävään ekklesiologiseen keskusteluun.

Tekstit ovat ruotsinkielisistä 1900-luvun jälkipuolella ilmestyneistä lähteistä leikattuja. Niiden kirjoittajat ovat pääosin ruotsalaisia, kuten Gustaf Aulén, Yngve Brilioth, Nathan Söderblom, Gustaf Wingren, Britt G. Hallqvist, Ingmar Bergman ja Peter Halldorf. Poikkeuksen muodostaa Tito Colliander, jonka romaanista *Atertia (Måltid)*, (1973) on mukaan otettu kuvaus Uuden Valamon luostariyhteisön ruokailusta.

Collianderin lisäksi muita suomalaisia ei ole päässyt mukaan kirjan leike- tai kommentaariteksteihin lukuun ottamatta paria alaviitettä, joissa mainitaan Eero Huovinen ja John Vikström. Tämä on kielisistä ymmärrettävää, mutta silti harmittavaa. Esimerkiksi ympäristövastuuta koskevaan pohdintaan Suomen

evankelis-luterilaisen kirkon ilmastiohjelma *Kiitollisuus, kunniointu, kohtuus* (Suomen evankelis-luterilaisen kirkkohallituksen julkaisu ja 2008:1, käännetty myös ruotsiksi) olisi tuonut lisänäkökohtia.

Esimerkeiksi leikkeistä voi nostaa kaksi sellaista tekstiä kommentteineen, joilla on ajankohtaisuutta myös Suomessa. Ruotsin kirkon keskushallinnossa työskennellyt pääsihteeri Sören Ekström on käsitellyt kirjassaan *Makten över kyrkan* (2003) Ruotsin kirkon ja valtion suhteiden muutosprosessia 1900-luvun jälkipuoliskolla. Kirjasta otettu katkelma pohtii puoluepolitiikan vaikutusta kirkon päätöksenteossa. Kommentaarissaan Brodd ja Weman tarkastelevat demokratiaa ja osallisuutta kirkossa. He viittaavat Göran Lundströmin väitöskirjaan *Biskopsämbetet och demokratin* (2006), jonka mukaan demokratiasta on tullut oma ekklesiologinen kategoriansa Ruotsin kirkkoon. Tämä ei kuitenkaan riitä, sillä kirkossa päätöksentekijöiden toiminta perustuu kasteessa saatuun kutsuun ja valtuutukseen kantaa vastuuta Kristuksen kirkosta. Ajankohtainen näkökohta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon päätöksentekoa koskevaan keskusteluun!

Yliopistonlehtori Martin Giertzin kirjassa *Svenska prästgårdar* (2009) esitellään pappiloiden monipuolista vaikutusta paikkakunnalle. Kuitenkin 1990-luvulta lähtien papit yhä harvemmin asuvat pappiloissa ja niitä on myyty yksityiskäyttöön. Kommentaarissaan Brodd ja Weman pohtivat, mitä vaikutusta pappien siirtymisellä pois pappiloista on pappisidentiteettiin ja seurakuntaelämään. Aiemmin seurakuntapappi jakoi seurakuntalaisten arjen eläessään heidän keskellään pappilassa. Viime vuosikymmenen seurakuntarakenteen muutos on merkinnyt pastoraateista luopumista ja suurseurakuntien syntymistä. Papit asuvat usein muualla kuin seurakuntansa alueella. Heistä on tullut yhä enemmän virkamiehiä, jotka ovat tavoitettavissa tiettyyn aikaan

tietyissä paikassa. Kirjoittajat viittaa-
vatkin Giertzin kuvaukseen siitä, mil-
lainen tilanne voi pahimmillaan olla:
"Kirkkoherranvirasto on muuttanut,
kirkkoherra asuu toisessa seurakun-
nassa ja puhelinvastaaja ilmoittaa
yleisestä aukioloajasta tiistaisin klo
10-12." Tällaisessa tilanteessa seu-
rakuntapapin on vaikea löytää pas-
toraalista rooliaan ja identiteettiään
kirkon ja seurakunnan palvelijana.

Kirjan loppuluku sisältää Brod-
din ja Wemanin pastoraaliteologi-
sesti painottunutta reflektiota, jo-
ka sopii varsinkin paikallisseurakun-
nan elämään. Taustana ovat Ruot-
sin kirkon kirkkojärjestyksen kuvaat
seurakunnan tuntomerkit, joita
pohditaan aiemmin teoksessa esi-
tettyjen näkökohtien pohjalta. Tä-
mä luku kiinnostaa erityisesti suo-
malaista lukijaa, sillä monet vaikka-
pa jumalanpalveluselämää ja seura-
kuntarakennetta koskevat kysymyk-
set ovat samoja myös Pohjanlahden
tällä puolella.

Ihmisten keskittyminen tiheästi
asutuille seuduille sekä siitä seurau-
nut seurakuntarakenteen muutos
on merkinnyt myös kirkkorakennus-
ten jäämistä joko vähälle käytölle tai
kokonaan vaille käyttöä. Tilanne on
vaikea, sillä kirkon tärkein tarkoitus
on toimia jumalanpalveluksen paik-
kana. Kirjoittajat kantavat huolta sii-
tä, kuinka kirkkorakennus ilman ju-
malanpalvelusta typistyy vain osak-
si kansallista kulttuuriperintöä ja uh-
kaa tulla tyhjäksi museotilaksi. Brodd
ja Weman muistuttavat, että seura-
kunnissa pappien ja muiden työn-
tekijöiden tulisi luottaa jumalanpal-
veluksen omaan sisäiseen voimaan.

Kirjoittajat toteavat, että Ruot-
sin kirkossa on vuodesta 2000 läh-
tien rationalisoitu pois yli 1000
seurakuntaa. Tämä on merkinnyt
suurseurakuntien muodostumis-
ta. Brodd ja Weman huomauttavat,
että seurakunta ei ole ensisijaisesti
taloudellinen tai hallinnollinen yk-
sikkö, vaan jumalanpalvelusyhtei-
sö. Hengellisen elämän kysymyk-
siä ei valitulla kehityssuunnalla rat-
kaista. Seurakuntalaisilla on tarve lä-

heisyyteen, mutta suurseurakuntien
on vaikea kasvaa jumalanpalvelusta
viettäviksi yhteisöiksi.

Teoksen käyttökelpoisuutta li-
säävät varsin yksityiskohtaiset hen-
kilö- ja asiahakemistot. Ne mahdol-
listavat kirjan käyttämisen myös ha-
kuteoksena esimerkiksi jotain tiet-
tyä ekklesiologista näkökohtaa etsi-
välle. *Kyrka i olika meningar* osoittaa,
kuinka hyödyllistä ja suorastaan
välttämätöntä on tarkastella hyvin-
kin erilaisia kirkkoon liittyviä teks-
tejä ekklesiologisesta kysymyksen-
asettelusta käsin. Pohjoismaisten
kirkkojen toimintaympäristöt ovat
niin samanlaisia, että on tarpeellista
seurata niissä käytävää keskustelua.
Kirkon identiteetin kannalta kirkko-
oppiin liittyvät kysymyksenasettelut
ovat ajankohtaisia ja tärkeitä.

SEPPO HÄKKINEN
TEOL. TRI, MIKKELI

SEIKKO ESKOLA
Ristivetoa kirkon
parlamentissa:
Maallikkona kirkollis-
kokouksessa. Helsinki:
Edita 2012. 160 s.

Seikko Eskola on kirjoittanut omat
muistelmansa kirkolliskokouksen
työskentelystä: kimmoke kirjan kir-
joittamiseen oli parhaillaan käyn-
nissä oleva kirkolliskokouksen his-
toriankirjoitus. Historiikki tuskin
koskaan pystyisi nostamaan esiin
vuosikymmenten aikaisten kirkol-
liskokousvaikuttajien mielenkiintoi-
sia henkilökohtaisia ulottuvuuksia.
Niinpä Eskola tuo kirjassaan esiin
omat kokemuksensa neljännes-
vuosisadan kestäneestä kirkollisko-
koustyöskentelystään.

Kirja on helpollukuinen ja hen-
kilökohtainen. Eskola nostaa esiin
omien pyrkimyksiensä toteutumishet-
ket, mutta ei jätä kertomatta pet-
tymyksiäänkään. Niinpä kirjasta voi

lukea riveiltä ja rivien välistä myös
henkilökemioiden ristiriidoista. Luki-
jan on aktiivisesti pidettävä mieles-
sä, että vastapuolella ei näiden kom-
menttien yhteydessä ole mahdolli-
suutta omien näkemystensä esittä-
miseen. Toisaalta Eskola antaa myös
tunnustusta avoimesti. Hän pitää
Mikko Juvan erästä puheenvuoroa
ylivertaisena kuulemiensa puheen-
vuorojen joukossa (s. 50) ja katsoo
Leena Huiman olleen pelottava vas-
ta-argumentoija terävyydessään ja
loogisuudessaan (s. 86).

Eskola käy läpi kirjassaan lukui-
sia kirkolliskokouksen päätöksen-
tekoprosesseja; esiin nousevat val-
likoiden tietysti ne prosessit, joihin
hänellä itsellään on ollut mielen-
kiintoa ja osallisuutta. Kirja osoittaa,
miten monenlaiset asiat, näkemyk-
set ja kokemukset vaikuttavat kun-
kin edustajan päätöksentekoon. On
selvää, että Eskola on ollut aktiivinen
ja pitkäaikaisesti kirkon hallinnon
työskentelyyn sitoutunut maallikko.
Oman työelämänsä kautta hän on
tuntenut asioiden taustojakin kirkol-
liskokoustyöskentelyä hyödyttävällä
tavalla. On kirkon etu, että kirkollis-
kokouksessa on mukana laaja-alai-
sesti vaikutusvaltaisia maallikoita.
Eskolan aktiivisuus kirkon hallinnos-
sa oli varmasti yksi vaikuttava tekijä
siihen, että hänet promovoiitiin teo-
logian kunniaohtoriksi Helsingin
yliopistossa keväällä 2011.

Jokainen lukee kirjoja etsien it-
selleen mielenkiintoisia asioita. It-
seäni kiinnosti Eskolan pettymys
naispappeihin. Eskola kirjoittaa: "...
eräessä asiassa olen pettynyt pap-
pispaisiimme. He eivät ole pysty-
neet vaikuttamaan kirkon ulkopuo-
lisessa yhteiskunta- ja kulttuurielä-
mässä merkittävästi, niin uskolle
kuin kirkolle uutta alaa valloittaen.
Esimerkiksi he eivät ole kyenneet
saamaan jalansijaa suomalaisessa
merkittävässä ja hyvin toimitet-
ussa naistenlehdistössä. Tuntuu kuin
he olisivat enemmän pyrkineet val-
loittamaan kirkkoa miehiltä kuin kir-
kon ulkopuolista maailmaa uskolle
ja kirkolle." Eskolan kritiikki sisään-